

ЦИФРОВА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ

DIGITAL MEDIA LITERACY OF ACADEMIC STAFF OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A KEY TO SUCCESS IN THE TEACHING PROCESS

У статті авторами проаналізоване поняття «медіаграмотність» та визначена його роль у цифрових компетентностях науково-педагогічних працівників. Встановлено, що медіа у сучасному світі відіграють значну роль при формуванні світогляду та соціальних цінностей молодого покоління. З одного боку, вони можуть надавати доступ до корисної інформації та знань, сприяти розвитку критичного мислення та творчих здібностей. З іншого боку, негативний вплив медіа може полягати в поширенні низькопробних змістів, маніпуляції громадською думкою та формуванні негативних стереотипів. Зазначено, що розвиток медіаосвіти стає важливим завданням для захисту молодого покоління від негативних впливів медіа, а медіаграмотність науково-педагогічних працівників є важливою цифровою компетенцією в сучасному інформаційному середовищі. Проаналізовано, що вона включає в себе ряд навичок і умінь, які допомагають ефективно взаємодіяти з медіаінформацією та використовувати різноманітні медіані засоби в освітньому процесі безпечно. Цифрова медіаграмотність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти визначає їхню здатність ефективно використовувати цифрові технології та медіаресурси в освітньому процесі.

У процесі дослідження встановлено, що медіаграмотність є важливою для науково-педагогічних працівників у багатьох аспектах їх професійної діяльності, включаючи навчання, спілкування зі здобувачами, формування позитивного медіаоточення, адже у сучасному цифровому світі медіаграмотність стає ключовою компетенцією для педагогів. Освіта вимагає не лише засвоєння конкретних дисциплін і методик навчання, але й умінь працювати з різноманітними медіаресурсами, критично оцінювати інформацію, а також впроваджувати інноваційні методи навчання, що базуються на цифрових технологіях.

Формування медіаграмотності у науково-педагогічних працівників допомагає їм ефективно використовувати різноманітні медіаресурси у освітньому процесі, стимулює розвиток критичного мислення здобувачів освіти та сприяє їхньому професійному й особистісному зростанню.

Ключові слова: освітня діяльність; медіаграмотність; компетентність; здобувач освіти; науково-педагогічні працівники.

In the article, the authors analyze the concept of «media literacy» and determine its role in the digital competencies of academic staff. It is established that media in the modern world play a significant role in shaping the worldview and social values of the younger generation. On the one hand, they can provide access to useful information and knowledge, promote the development of critical thinking and creativity. On the other hand, the negative impact of the media can be the dissemination of low-grade content, manipulation of public opinion and the formation of negative stereotypes. It is noted that the development of media education is becoming an important task to protect the younger generation from the negative effects of the media, and the media literacy of academic staff is an important digital competence in the modern information environment. It is analyzed that it includes a number of skills and abilities that help to effectively interact with media information and use various media tools in the educational process safely. Digital media literacy of academic staff of higher education institutions determines their ability to effectively use digital technologies and media resources in the educational process.

The study found that media literacy is important for academic staff in many aspects of their professional activities, including teaching, communication with students, and the formation of a positive media environment, because in the modern digital world, media literacy is becoming a key competency for teachers. Education requires not only mastery of specific disciplines and teaching methods, but also the ability to work with a variety of media resources, critically evaluate information, and implement innovative teaching methods based on digital technologies.

Formation of media literacy in academic staff helps them to effectively use various media resources in the educational process, stimulates the development of critical thinking of students and contributes to their professional and personal growth.

Key words: educational activity; media literacy; competence; student; research and teaching staff.

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.35>

Брюховецька І.В.,

канд. хім. наук, доцент,
доцент кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Прийма А.М.,

канд. тех. наук, доцент,
доцент кафедри біології та хімії
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Плетеницька Л.С.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поступовий перехід до «цифрової» ери відкриває безліч можливостей для розвитку суспільства та індивідуального успіху. Цифрові технології впливають на усі аспекти життя – від економіки до освіти, від медицини до комунікацій. Ті, хто готові до змін та активно використовують ці технології, мають можливість не лише адаптуватися до нових реалій, але й отримати конкурентну перевагу в сучасному світі.

Цифрова медіаграмотність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти визначає їхню здатність ефективно використовувати цифрові технології та медіаресурси в освітньому процесі. У сучасному світі, де інформаційні технології швидко розвиваються, цифрова медіаграмотність стає ключовою компетенцією для успішного викладання, адже здатність використовувати інтерактивні веб-платформи, відео- та аудіоматеріали, онлайн-інструменти для співпраці та комунікації сприяють

залученню здобувачів до освітнього процесу та підвищують ефективність засвоєння матеріалу.

Варто зазначити, що цифрова медіаграмотність включає у себе розуміння основних принципів та методів цифрової комунікації, вміння критично оцінювати інформацію з медіаресурсів, а також уміння створювати власний контент. Науково-педагогічні працівники, які володіють цифровою медіаграмотністю, здатні створювати цікаві та інтерактивні заняття, використовуючи сучасні технології, що позитивно впливає на залучення здобувачів до навчання та підвищує їхній академічний успіх.

Мета статті. Дослідити поняття «медіаграмотність» та визначити її роль у розвитку цифрових компетентностей науково-педагогічних працівників.

Аналіз наукових досліджень. Дослідження ролі цифрової компетентності педагогів, науково-педагогічних працівників у закладах освіти всіх рівнів відображені в працях В. Бикова, О. Спіріна, Т. Сорочан, С. Антошук, К. Осадчої, Н. Морзе, О. Власія, Л. Кондратової, Л. Сергеевої та інших науковців.

На думку Н. Морзе, цифрові технології повинні бути вбудованими у всі сфери та галузі освіти, підготовку педагогів, освітню інфраструктуру, методологію (педагогіку) та навчально-методичні ресурси, а також лідерство, управління на всіх рівнях та у всіх секторах системи освіти [4].

Розвиток цифрових технологій та, внаслідок, компетентностей вимагають постійного вдосконалення досліджень у галузі цифрових компетенцій педагогічних та науково-педагогічних працівників. Продовження наукових досліджень дозволить глибше зрозуміти потреби та можливості цих професійних категорій у цифровій сфері.

Основна частина дослідження. Активне використання цифрових технологій стає ключовим фактором успіху в «цифровій» ері. Індивіди, які не бояться змін і готові до перетворень, мають унікальну можливість впроваджувати нові ідеї, розвивати себе та сприяти прогресу суспільства в цілому. Педагоги та освітяни одними з перших відчують вплив нових вимог та викликів, що виникають внаслідок наукових досліджень, інновацій та технологічних винаходів, інтенсифікації та індустріалізації промисловості, розвитку суспільства і технологій. Тому, саме вони мають володіти більш широким і складним комплексом (набором) компетентностей ніж раніше, постійно їх нарощувати та бути зразками наступному поколінню для наслідування [5]. Науково-педагогічні працівники, які володіють медіаграмотністю, відіграють важливу роль у розвитку медійних навичок здобувачів та сприяють їхньому критичному мисленню; стимулюють здобувачів до самостійного пошуку та аналізу медіаінформації, розвивають їх здібності використовувати різноманітні медіаресурси

для вирішення навчальних завдань та виховання. Педагог, який володіє медіаграмотністю, також може активно впроваджувати медійні засоби та технології у освітній процес, сприяючи тим самим розвитку творчих та інноваційних здібностей здобувачів освіти.

Варто зазначити, що медіаграмотність є ключовою компетентністю у цифровому суспільстві, оскільки вона дозволяє ефективно користуватися медіа для отримання інформації, розуміти її контекст та критично оцінювати. Знання, навички та уміння у сфері медіаграмотності стають особливо важливими в умовах широкого доступу до інформації через різноманітні медійні платформи та канали.

Рамка цифрової компетентності, розроблена у 2021 році, стала ключовим інструментом для підвищення рівня цифрової грамотності українського населення. Її створення було спрямоване на розвиток державної політики та планування освітніх ініціатив, спрямованих на покращення цифрових навичок та практичного використання ІТ-технологій серед різних цільових груп населення [4]. На порталі Дія. Цифрова освіта з'явилися три нові Рамки цифрових компетентностей:

1) Рамка цифрових компетентностей для підприємців.

2) Рамка цифрових компетентностей для держслужбовців.

3) Рамка цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників [4].

Рамка цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників є важливим інструментом для стандартизації та оцінки рівня їхньої готовності до використання цифрових технологій у освітньому процесі. Ця рамка допомагає провайдерам освітніх послуг, викладачам-практикам і педагогам у визначенні та розвитку необхідних цифрових навичок.

Європейська рамка цифрової компетентності вчителя (DigCompEdu) [1] визначає компетентності педагогічних працівників усіх рівнів освіти від дитячого садка до вищої післядипломної освіти, загальної та професійної, навчання осіб з особливими потребами та у неформальних навчальних контекстах у сфері цифрових технологій та описує їх складники. Ця рамка визначає 6 основних областей компетентності вчителя (рис. 1).

Область 1. Професійна залученість, яка спрямована на використання цифрових технологій для: професійної взаємодії з колегами, спілкування та співпраці з учнями, батьками та іншими учасниками освітнього процесу, а також для професійного розвитку, як власного, так і організації в цілому [1].

Область 2. Цифрові ресурси, яка передбачає необхідність ефективного та відповідального використання, створення та обміну цифровими

Рис. 1. Європейська Рамка компетентностей [1]

ресурсами для навчання. Ця область включає в себе широкий спектр інформаційних та освітніх матеріалів, які можуть бути використані для навчання, досліджень, спілкування та інших цілей. Ефективне та відповідальне використання цих ресурсів вимагає не лише технічної грамотності, але й здатності критично оцінювати інформацію, яка доступна в мережі Інтернет [1].

Область 3. Навчання та викладання, яка відповідає за управління та організацію використання цифрових технологій у викладанні та навчанні [1].

Область 4. Оцінювання, яка присвячена використанню цифрових технологій та стратегій для вдосконалення процесу оцінювання. Здатність аналізувати власну практику використання цифрових технологій, виявлення сильних та слабких сторін, а також постійний розвиток і підвищення рівня цифрової компетентності є надзвичайно важливим [1].

Область 5. Розширення можливостей здобувачів, яка зосереджена на потенціалі цифрових технологій для вдосконалення стратегій викладання та навчання орієнтованої на здобувачів (інклюзія, індивідуалізація та активне залучення здобувачів) [1].

Область 6. Сприяння цифровій компетентності здобувачів, яка зосереджена на розвитку креативного та відповідального використання цифрових технологій, передбачає активну підтримку їх у розвитку навичок та знань, необхідних для ефективного та відповідального використання цифрових технологій у різних сферах життя. Це орієнтовано на розвиток креативності та інноваційного мислення, а також на усвідомлене та етичне використання цифрових інструментів [1].

Європейська рамка цифрової компетентності розглядає ці компетентності як комплексний набір навичок, знань і вмінь, необхідних для успішної роботи в сучасному освітньому середовищі.

Ця рамка допомагає педагогам усвідомити важливість цифрової компетентності та визначити конкретні шляхи для її розвитку.

Проаналізувавши наукові дослідження [3; 8], можна стверджувати, що впровадження цифрових технологій у сферу освіти надає педагогам, науково-педагогічним працівникам та керівникам нові можливості для трансформації освітнього процесу. Ці технології дозволяють створювати мобільні, індивідуалізовані та диференційовані освітні середовища, що відповідають потребам кожного здобувача. Педагоги можуть використовувати цифрові інструменти для створення інтерактивних занять, де кожен здобувач може навчатися у власному темпі і зосереджуватися на своїх індивідуальних потребах. Засоби електронного навчання, відеолекції, вебінари та онлайн-курси роблять навчання доступним у будь-який час і з будь-якого місця, що сприяє гнучкості та мобільності у навчанні. Крім того, цифрові технології дозволяють використовувати інноваційні методи навчання, такі як гейміфікація, віртуальна реальність та розширена реальність, щоб зробити навчання більш цікавим та залучаючим, що сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості у навчанні майбутніх фахівців.

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що застосування цифрових технологій у сфері освіти відіграє ключову роль у сучасному світі, зокрема медіаграмотність науково-педагогічних працівників є важливою складовою професійної компетентності сучасного педагога. Зазначимо деякі ключові аспекти, які варто враховувати:

Теоретичні знання. Розуміння концепцій та принципів медіаграмотності, включаючи вміння аналізувати і критично оцінювати медійний контент.

Педагогічна діяльність. Здатність застосовувати методи та підходи медіаосвіти в освітньому процесі, створюючи навчальні ситуації, які

сприяють розвитку медіаграмотності здобувачів.

Адаптація до змін. Готовність до впровадження нових педагогічних технологій та інновацій у своїй роботі, враховуючи потреби сучасної цифрової епохи та реформ в освіті.

Виховна діяльність. Здатність формувати студентську медіаграмотність, виховуючи в них критичне мислення, етичне співрозуміння та вміння ефективно користуватися медіа.

Самовдосконалення. Бажання і готовність до постійного професійного розвитку в галузі медіаграмотності, включаючи участь у навчанні, семінарах, дослідженнях, конференціях та інших подіях.

Таким чином, можна зробити висновок, що медіаграмотність є важливою частиною цифрових компетентностей науково-педагогічних працівників, і є важливим створювати стимули для підвищення рівня медіаграмотності, зокрема це відвідування навчальних семінарів, вебінарів, курсів, відвідування конференцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, як показує дослідження, цифрова медіаграмотність є важливою запорукою успіху у процесі викладання для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, оскільки вона дозволяє ефективно використовувати сучасні цифрові технології для підвищення якості навчання і освітнього процесу в цілому. Наявність медіаграмотних педагогів у закладі вищої освіти є ключовою для успішної реалізації процесу навчання в сучасних умовах, адже забезпечує створення безпечного середовища, дозволяє інтегрувати цифрові технології та медіа у освітній процес, щоб зробити його більш залучаючим та цікавим для здобувачів. Медіаграмотні педагоги навчають здобувачів критично оцінювати медійний контент, розпізнавати дезінформацію та маніпуляції, що допомагає їм стати освіченими споживачами інформації та сприяють розвитку навичок співпраці та комунікації в цифровому середовищі, що є важливим умінням для сучасної життєвої діяльності. Перспективами подальших досліджень вбачаємо в дослідженні,

як рівень цифрової медіаграмотності впливає на якість викладання та академічну діяльність науково-педагогічних працівників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>. (дата звернення 04.04.24)
2. Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. URL: [kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/](https://www.kmu.gov.ua/news/na-portali-diyacifrova-osvitya-zyavilisya-tri-novi-ramki-cifrovih-kompetentnostej-dlya-pidpriyemciv-derzhsluzhbovciv-i-osvityan) (дата звернення 04.04.24)
3. Миронова Л., Брюховецька І., Семеняко. Ю. Цифрова компетентність педагога як важлива складова підготовки здобувачів до сучасного цифрового світу. *Інноваційна педагогіка*. 2023. 59. 233–237. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.50>
4. Міністерство цифрової трансформації України. На порталі Дія.Цифрова освіта з'явилися три нові Рамки цифрових компетентностей: для URL: підприємців, держслужбовців і освітян. Від 08.12.2021 <https://www.kmu.gov.ua/news/na-portali-diyacifrova-osvitya-zyavilisya-tri-novi-ramki-cifrovih-kompetentnostej-dlya-pidpriyemciv-derzhsluzhbovciv-i-osvityan>
5. Морзе Н., Василенко С., Гладун В. Шляхи підвищення мотивації викладачів університетів до розвитку їх цифрової компетентності. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». 2018. № 5. Ст. 160–177. doi. 10.28925/2414-0325.2018.5.160177
6. Розвиток цифрової компетентності педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в системі відкритої післядипломної освіти : збірник освітньо-професійних програм / за заг. ред. С.П. Касьян, С.В. Антошук; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2019. 250 с.
7. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. 376 с
8. Толочко С. В. Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. *Вісник. Серія: педагогічні науки*. № 3. 2021. doi: 10.5281/zenodo.5077823